

SÁRVÁRI TÜNDE

CLIL(iG): Interdiszciplinaritás a németoktatásban

Kivonat:

A CLILiG a *Content and Language Integrated Learning in German* rövidítése, és arra az interdiszciplináris megközelítésre utal, amelyben az oktatás során a diákok nemcsak a német nyelvet tanulják, hanem egyidejűleg más tantárgyak tartalmát is ezen a nyelven sajátítják el. A tanulók ennek köszönhetően nemcsak nyelvi készségeiket fejleszthetik, hanem szélesebb perspektívából közelíthetnek a német nyelvhez és kultúrához. Magyarországon elsődlegesen a két tanítási nyelvű, illetve a nemzetiségi oktatási intézményekben alkalmazzák ezt a módszert. Jelen tanulmány azt mutatja be, hogy a CLILiG mint interdiszciplináris módszer hogyan gazdagíthatja az oktatási élményt, teheti motiválóbba a tanulási folyamatot, és járulhat hozzá a diákok egyéni többnyelvűvé válásához a németoktatás egyéb területein is.

Kulcsszavak: CLILiG, német mint idegen nyelv, német mint nemzetiségi nyelv, korai nyelvoktatás

Bevezetés

Az interdiszciplináris megközelítés fontos eleme a modern idegennyelv-oktatásnak, amely integrálja a különböző tudományágak, mint például a nyelvészet, a kultúra-tudomány, a pszichológia és a pedagógia legújabb vívmányait. Ez a szemlélet teszi lehetővé, hogy a nyelvtudást ne célnak, hanem eszköznek tekintsük, amely elősegíti a XXI. században különösen fontos kompetenciák, a kommunikáció, a kreatív problémamegoldás, a kollaboráció/együttműködés és a kritikus gondolkodás fejlesztését. Magyarországon ezt a megközelítést számos elnevezéssel kötötték össze: tantárgyköziség, tantárgyközi oktatás, kapcsolódási pontok az egyes műveltségi területek vagy egyes tantárgyak között, tantárgyi integráció, tantárgyi koncentráció, hogy csak néhányat említsünk.

A német nyelvű szakirodalom a *fächerübergreifendes Lernen*, azaz 'tantárgyakon átívelő tanulás', illetve a *bilingualer Sachfachunterricht*, azaz 'két tanítási nyelvű oktatás' kifejezést használja, de gyakran találkozhatunk a gyűjtőfogalomként alkalmazott angol CLIL betűszóval is. A CLIL az angol *Content and Language Integrated Learning* kifejezés rövidítése, amely az 1990-es években fokozatosan a legszélesebb körben használt szakkifejezéssé vált a tartalom és a nyelv integrált tanulására. Magyarországon a CLIL rövidítés mellett a tartalomalapú nyelvoktatás elnevezés használatos. A tartalom középpontba helyezésével az adott nyelv a megismerés eszközévé válik. Az oktatás kontextusában tartalmon általában a tantervben szereplő tantárgyak témaköreit értjük.

A CLIL-módszer napjainkban ismert formája a 1990-es évek során terjedt el. Kezdetben egyértelműen az angol nyelven történő oktatás élvezett prioritást, de idővel, a

többynyelvűség elvének köszönhetően más nyelvek is szerepet kaptak 'CLIL-nyelvként', és az Európai Unióban egyre nagyobb teret nyert az ún. CLIL-LOTE (= *Content and Language Integrated Learning for Languages Other Than English*) módszer, amelynek célja, hogy az angol nyelven kívül más idegen nyelven is megvalósuljanak a CLIL-projektek. A német nyelvű változat a CLILiG (= *Content and Language Integrated Learning in German*) elnevezést kapta (Haataja, 2009; Sárvári, 2022).

Magyarországon a nemzeti köznevelési törvény¹ értelmében a nevelés-oktatás nyelve a magyar, de a két tanítási nyelvű iskolákban – külön jogszabály szerint – részben a célnyelv, illetve a nemzetiségi óvodákban és iskolákban részben vagy egészben a nemzetiségek nyelve. Ezek az intézmények a két tanítási nyelvű iskolai oktatás irányelve², illetve a nemzetiség óvodai nevelésének és a nemzetiség iskolai nevelés-oktatásának irányelve³ alapján készítik el helyi tantervüket, amelyben megadják, mely tartalmak oktatása történik a célnyelven, illetve a nemzetiség nyelvén.

Jelen tanulmány célja, hogy a németoktatásra fókuszálva bemutassa, milyen lehetőségek vannak ma Magyarországon a CLILiG megvalósítására a köznevelési és szakképzési intézményekben. Először bemutatjuk, mit célszerű mérlegelni a CLILiG-módszer alapján egy tanóra/foglalkozás tervezésénél, majd áttekintjük a németoktatás aktuális magyarországi helyzetét, hogy megállapíthassuk, milyen köznevelési és szakképzési intézményekben folyik németoktatás. Végül az egyes nevelési-oktatási intézménytípusokra fókuszálva megvizsgáljuk a CLILiG alkalmazhatóságának feltételeit.

A CLILiG módszerről

Európában a nyelvileg speciális helyzetben lévő, azaz országhatárokhoz közeli vagy többynyelvű régiókban már régóta léteznek olyan iskolák, ahol a tantervben szereplő bizonyos tantárgyak oktatása valamely idegen, regionális vagy kisebbségi nyelven is biztosítható. Az oktatás célja, hogy a tanulók az anyanyelvi beszélőkéhez hasonló nyelvtudást szerezzenek az adott idegen, regionális vagy kisebbségi nyelven, és ennek következtében két-, illetve többynyelvű nyelvhasználóvá váljanak. Erre az oktatási típusra az 1970-es és 1980-as években nagy hatást gyakorolt egy kanadai kísérlet, az ún. *immersion*, azaz nyelvi belemerítés. A módszer lényege, hogy az eredetileg angol anyanyelvű diákok a nem nyelvi tantárgyakat is, mint például a matematika vagy a történelem, francia nyelven tanulták az iskolában. A kísérlet nagyon sikeresnek bizonyult, ezért Európában is megpróbálták alkalmazni ezt a módszert. Hamar kiderült azonban, hogy a kanadai kísérlet nem ültethető át változatlan formában az európai viszonyok közé, de egyfajta katalizátorként számos kutatás és kísérlet elindításában játszott meghatározó szerepet (Eurydice, 2006; Haataja, 2009; Sárvári, 2014, 2022).

A CLIL-projektek elsődleges nyelve az angol volt. Az Európai Unióban azonban fontos szempont a többynyelvűség elve, ezért az ún. CLIL-LOTE megközelítésnek köszönhetően napjainkban már az angol nyelven kívül más idegen nyelven, így németül is megvalósulhatnak ún. CLILiG-projektek (Haataja, 2009).

¹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv>

² https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok

³ https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok

Dalton-Puffer (é. n.) a CLIL két típusát különbözteti meg: hard CLIL és soft CLIL. Az első típus a két tanítási nyelvű oktatásban valósul meg, ahol a szaktantárgyi tartalom közvetítése áll a középpontban. A tanórát a szakos tanár tartja a célnyelven, és azokat a célokat tartja szem előtt, amelyeket az adott szaktantárgy tanterve ír elő. A második típus az idegennyelvórán megvalósuló CLIL, ahol a tanórát a nyelvtanár tartja, aki a nyelvoktatás célrendszerét helyezi előtérbe. A modern nyelvoktatás elsődleges célja a tanulók nyelvi cselekvőképességének a fejlesztése, de ennek elérése érdekében a nyelvtanárok más tartárgyak tartalmait is integrálják a nyelvóráikba (Sárvári, 2014, 2022). A Nemzeti alaptanterv (NAT) korábbi, 2012-es változata fektetett nagy hangsúlyt a tantárgyi tartalmak integrálására, és kínált számos kapcsolódási pontot a nyelvórák esetében is (Sárvári, 2014). Bár a jelenleg érvényben lévő NAT 2020 nem ezt helyezi a középpontba, továbbra is elvitathatatlan az interdiszciplinaritás kiemelkedő szerepe a nyelvtanulók hatékonyságának növelésében, hiszen ennek a megközelítésnek köszönhetően a tanulók nemcsak nyelvi készségeiket fejleszthetik, hanem mélyebb kulturális és társadalmi kontextusba is helyezhetik a tanultakat. Különösen az iskolai projektek térhódításával lett egyre népszerűbb ez a megközelítés.

Dalton-Puffer (é. n.) és Wolff (2013) szerint a CLIL, illetve a CLILiG esetében nem beszélhetünk egységes módszertanról, hiszen nagyon sokféle tantárgy tanítása, tanulása történik az adott célnyelven, és minden tantárgynak van egy speciális szakdidaktikája és szakmódszertana, amire tekintettel kell lenni. A hard CLIL/CLILiG-oktatás középpontjában a szakmai tartalmak állnak, de ezek megértéséhez feltétlenül szükség van a (szak)nyelvi fejlesztésre. Mint arra Beese és munkatársai (2014) rámutatnak, az oktatásnak van egy speciális nyelvezete, amely minden egyes tantárgy esetében más-más súlypontokkal rendelkezik. Minden tantárgy más-más szövegtípusokat, szókinccset és nyelvi szerkezeteket részesít előnyben, amelyeket tudatosítani kell a tanulóknak. Német nyelvterületeken ezt a célt szolgálja az ún. *sprachsensibler Unterricht*, amelyet 'nyelvi érzékenyítés a szakórán'-ként fordíthatnánk magyarra. A módszer lényege, hogy a tanóra tervezésénél a tanárnak nemcsak azt kell átgondolnia, hogy a szaktárgy tantervében előírt célokat milyen tevékenységekkel, munkaformákban és eszközökkel tudják elérni a tanulók, hanem azt is, hogy az adott szövegfajtának mik a nyelvi sajátosságai, milyen kifejezéseket, nyelvi szerkezeteket kell ismernie és alkalmaznia a diákoknak ahhoz, hogy megértsék az adott szöveget, illetve szóban vagy írásban hasonló szövegeket tudjanak alkotni. Tajmel és Hägi-Mead (2017, p. 78) egy táblázatos formát javasolnak a tanároknak a tervezéshez, amelyben négy kérdésre kell választ adni: (1) Mi a feladat? (*Aufgabenstellung*), (2) Milyen nyelvi tevékenység kapcsolódik hozzá? (*Operator, Sprachhandlung*), (3) Mi a szó szerinti válasz? (*Ausformulierter Erwartungshorizont*) és (4) Mely szavak és milyen nyelvi szerkezetek nélkülözhetetlenek ehhez a válaszhoz? (*Sprachliche Mittel auf Wort-, Satz- und Textebene*) (1. ábra):

1. ábra

Tervezősablon

(Forrás: Tajmel & Hägi-Mead 2017, p. 78)

Klasse:		Thema:	Datum:
Aufgabenstellung			
Operator Sprachhandlung			
Ausformulierter Erwartungshorizont			
Sprachliche Mittel	Wortebene		
	Satz- und Textebene		

A kisgyermekkel megvalósuló CLILiG-óra/foglalkozás tervezéséhez pedig Hoppenstedt és Widlok (2011) azt javasolják, hogy egy-egy alkalommal csak az adott téma egy aspektusával foglalkozzunk, mert a kisgyermek életkori sajátossága miatt nem tudnak sokáig egy dologra koncentrálni, így csak korlátozott időkeret áll rendelkezésünkre. Célszerű az ilyen jellegű foglalkozásoknál ugyanazokat a lépéseket ugyanolyan sorrendben alkalmazni. Először fontos, hogy oldott légkört teremtünk, és felkeltsük a gyermekek érdeklődését az adott téma iránt. Keressünk az életkori sajátosságuknak megfelelő kihívást jelentő tevékenységet. A gyermekek tevékenységét folyamatosan verbalizáljuk a célnyelven, azaz mondjuk el, mit csinál, mit lát, az anyanyelvi kijelentéseire, kérdéseire is a célnyelven reagáljunk. Ehhez használhatunk egy bábót is, aki csak a célnyelven kommunikál a gyermekekkel. Az eredmények legyenek mindig láthatók, kézzel foghatók. A végén mindig beszéljük meg a gyermekekkel az anyanyelvükön, hogy mit tanultunk meg ma. Az ezt követő nyelvi tevékenységek, például játékok, dalok, történetek segítenek abban, hogy a gyermekek gyakorolják az új szavakat, kifejezéseket, nyelvi szerkezeteket.

A németoktatás aktuális helyzete

Hazánkban a német nyelvet első és második idegen, illetve nemzetiségi nyelvként lehet tanulni. A NAT 2020 értelmében a magyar köznevelésben egy idegen nyelv tanulása minden diák számára kötelező. Az első idegen nyelv oktatása legkésőbb az általános iskola 4. évfolyamán kezdődik. Lehetőség van azonban arra, hogy az első idegen nyelv oktatása alsóbb évfolyamokon is elkezdődjön, ha az intézményben megoldható az 1–3. évfolyam idegennyelv-oktatásában képzett pedagógus alkalmazása, és az iskola pedagógiai programja erre lehetőséget ad. Az első idegen nyelv megválasztásakor biztosítani kell, hogy azt a diákok a felsőbb évfolyamokon is folyamatosan tanulhassák.

Németoktatás az általános iskolában

A jelenleg érvényben lévő szabályozásban a szabad idegennyelv-választás elve érvényesül, de hazánkban, akárcsak a többi európai országban⁴ megfigyelhető, hogy a tanulók jellemzően az angol nyelvet választják első helyen. A német nyelv továbbra is őrzi második helyét, de évről évre csökken a létszám (2. ábra):

2. ábra

Idegen nyelvet tanulók az általános iskolában

(Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0009.html)

Tanév	Angol	Német	Francia	Olasz	Spanyol	Latin	Orosz	Egyéb
2010/2011	359 032	157 365	2 344	589	422	10	828	3 804
2011/2012	373 124	153 844	2 222	613	451	85	658	3 230
2012/2013	403 053	144 717	2 468	564	486	57	602	3 085
2013/2014	407 521	140 511	2 345	556	575	60	690	2 607
2014/2015	410 011	136 570	2 349	469	573	54	751	3 466
2015/2016	415 293	137 895	2 253	452	534	79	730	3 355
2016/2017	419 808	135 339	2 246	487	919	85	664	3 148
2017/2018	428 938	131 735	2 272	507	891	112	572	3 378
2018/2019	433 447	125 671	1 998	608	1 046	90	553	3 220
2019/2020	438 806	124 282	2 308	561	1 158	80	554	3 350
2020/2021	440 514	117 542	1 586	541	1 191	82	483	3 367
2021/2022	437 695	106 074	1 839	570	1 372	77	478	3 591
2022/2023	434 784	98 464	1 501	519	1 300	58	524	2 842
2023/2024	437 622	92 875	1 567	417	1 211	60	374	3 149

A tanulónak az általános iskolai tanulmányai végére a választott első idegen nyelvből legalább a *Közös európai referenciakeret* (a továbbiakban: KER) szerinti A2 szintet, a középiskolai tanulmányai végére pedig a KER szerinti B2 szintet, de legalább a középszintű nyelvi érettségi B1 szintjét kell teljesítenie.

A köznevelésben lehetőség van az emelt szintű (hagyományosan ún. „tagozatos”) képzési formára is. Ez a tehetséggondozás sajátos módja, amelynek során az általános iskolában, illetve a középfokú oktatásban egy vagy több meghatározott tantárgy fejlesztési követelményeinek és ismereteinek elsajátítása a kerettantervek által meghatározott, magasabb szintű követelményekkel, emelt óraszámban valósul meg. A NAT 2020 értelmében ebben a szervezési formában kiemelt hangsúlyt kell helyezni a természettudományok, illetve a művészeti területek mellett az idegen nyelvek fejlesztésére is.

⁴ https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/eurydice/2024/Kulcsadatok_az_europai_iskolai_nyelvoktatasirol.pdf

Míg számos európai oktatási rendszerben a diákok az alsó tagozat utolsó éveiben vagy a felső tagozat korai éveiben kezdik meg a második idegen nyelv tanulását kötelező tantárgyként⁵, addig hazánkban csak a 8. évfolyam után, azaz a középiskolában. A gimnáziumban a második idegen nyelvre meghatározott órakeret egy részét a vonatkozó szabályozásnak megfelelően fel lehet használni az első idegen nyelv oktatására, az intézmény pedagógiai programjában rögzített keretek között. Hazánkban a leggyakrabban választott második idegen nyelv továbbra is a német, de meg kell jegyezni, hogy csak a gimnáziumokban és a szakgimnáziumokban van lehetőség a második idegen nyelv tanulására.

Németoktatás a középfokú intézményekben

Az általános iskola elvégzése után a diákok köznevelési intézményben (gimnáziumban, szakgimnáziumban) vagy a szakképzésben (szakképző iskolában, technikumban) folytathatnak középfokú tanulmányokat. A többi tanulóval sajátos nevelési igénye miatt együtt haladni nem tudó tanulók középfokú iskolai nevelését-oktatását a szakiskolák végzik. Minden képzéstípusnak saját kerettanterve van, amely meghatározza a tanítandó tantárgyakat. Az idegen nyelv a közismereti tárgyak közé tartozik. Középfokú tanulmányai során minden diák számára továbbra is kötelező legalább egy idegen nyelv tanulása, hiszen az érettségi vizsgán számot kell adniuk tudásukról a magyar nyelv és irodalom, a történelem, a matematika, illetve egy szabadon választott tantárgy mellett idegen nyelvből is.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai (3., 4., 5. és 6. ábra) alapján megállapítható, hogy a középiskolában is, iskolatípustól függetlenül az angol nyelvet tanuló diákok száma a legmagasabb, a német nyelv pedig minden iskolatípusban a második leggyakrabban választott idegen nyelv:

3. ábra

Idegen nyelvet tanulók a szakiskolában és készségfejlesztő iskolában

(Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0016.html)

Tanév	Szakiskola és készségfejlesztő iskola ^a					
	angol	német	francia	latin	orosz	egyéb
2010/2011	2 516	1 891	–	29	45	20
2011/2012	2 468	2 164	–	30	–	12
2012/2013	2 629	2 214	–	28	6	–
2013/2014	2 523	1 794	–	–	88	–
2014/2015	2 016	1 308	–	31	63	–
2015/2016	1 858	1 265	–	–	–	–
2016/2017	1 903	950	–	–	–	–
2017/2018	1 911	890	–	–	–	–
2018/2019	1 871	695	6	–	–	–
2019/2020	1 950	727	9	–	–	–
2020/2021	1 781	670	–	–	–	–
2021/2022	1 887	565	–	–	–	–
2022/2023	2 339	419	–	–	–	–
2023/2024	1 990	643	–	–	–	–

⁵ https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/eurydice/2024/Kulcsadatok_az_europai_iskolai_nyelvoktatasrol.pdf

4. ábra

Idegen nyelvet tanulók a szakképző iskolában

(Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0016.html)

Tanév	Szakképző iskola ^b						
	angol	német	francia	olasz	latin	orosz	egyéb
2010/2011	53 811	47 195	666	235	16	98	692
2011/2012	53 158	44 046	483	161	24	110	671
2012/2013	54 122	40 440	585	56	18	95	653
2013/2014	50 765	34 606	585	43	25	154	432
2014/2015	48 445	31 984	569	37	–	32	377
2015/2016	47 659	30 290	492	23	–	138	396
2016/2017	58 898	33 493	345	10	9	128	468
2017/2018	57 100	31 261	313	–	–	166	330
2018/2019	52 378	28 692	269	–	10	34	340
2019/2020	51 974	26 576	279	22	–	70	402
2020/2021
2021/2022	43 447	20 322	122	–	–	41	986
2022/2023	44 847	18 840	193	–	–	20	257
2023/2024	73 897	19 668	96	–	–	12	245

5. ábra

Idegen nyelvet tanulók a gimnáziumban

(Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0016.html)

Tanév	Gimnázium							
	angol	német	francia	olasz	spanyol	latin	orosz	egyéb
2010/2011	205 071	118 878	21 563	14 998	9 687	9 915	2 639	1 552
2011/2012	200 722	116 258	20 282	15 025	10 207	9 230	2 834	1 610
2012/2013	198 178	115 744	19 587	14 121	9 983	8 123	3 077	1 869
2013/2014	194 848	116 552	18 795	13 363	9 972	7 279	3 351	1 814
2014/2015	190 709	116 727	17 514	12 566	9 568	5 813	3 569	1 320
2015/2016	188 343	113 863	16 845	11 704	9 920	4 840	3 593	1 312
2016/2017	192 296	114 082	16 458	11 537	10 477	4 536	3 709	1 505
2017/2018	193 708	115 902	16 858	12 320	11 064	4 341	3 892	1 791
2018/2019	193 656	115 306	16 348	13 033	11 999	4 079	4 052	2 041
2019/2020	194 209	115 992	16 916	13 745	12 560	3 784	4 248	2 166
2020/2021	202 467	117 665	16 775	14 769	13 260	3 460	4 565	2 030
2021/2022	204 401	118 991	17 121	15 812	14 312	3 038	4 574	1 870
2022/2023	204 072	118 121	16 889	16 487	14 958	2 900	4 415	1 520
2023/2024	203 212	117 126	17 569	16 879	15 938	2 395	3 805	1 741

6. ábra

Idegen nyelvet tanulók a technikumban, szakgimnáziumban

(Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0016.html)

Tanév	Technikum, szakgimnázium ^c							
	angol	német	francia	olasz	spanyol	latin	orosz	egyéb
2010/2011	171 129	77 308	2 672	1 767	935	885	749	567
2011/2012	163 757	70 548	2 502	1 460	855	577	834	507
2012/2013	167 468	68 762	2 261	1 335	880	725	792	407
2013/2014	151 112	62 028	1 999	1 291	774	700	738	305
2014/2015	146 891	57 228	1 680	993	575	532	775	374
2015/2016	140 323	53 607	1 389	598	519	194	516	358
2016/2017	138 470	48 103	1 317	473	314	312	376	171
2017/2018	138 533	43 414	1 059	403	278	111	345	222
2018/2019	127 767	39 862	1 008	344	265	39	310	145
2019/2020	125 893	35 934	888	266	193	757	317	103
2020/2021
2021/2022	122 413	36 698	1 000	530	346	58	306	2 274
2022/2023	147 365	36 751	1 156	653	442	73	348	55
2023/2024	181 868	43 032	1 135	551	553	118	342	22

Nyelvi előkészítő évfolyam

A 2004/2005. tanév óta a középiskolák számára lehetővé vált, hogy képzésükbe egy intenzív nyelvi előkészítő évet (NYEK) iktassanak be, és a NYEK-es tanulók a 13. évfolyamon zárják le középiskolai tanulmányaikat. Az akkori szabályozás előírta, hogy a kötelező tanórai foglalkozások legalább 40 százalékát idegen nyelvi képzésre kell fordítani, és a tanulókat az emelt szintű oktatás keretében emelt szintű idegen nyelvi érettségire kell felkészíteni. Ez a 9. évfolyamon heti legalább 11, a további évfolyamokon pedig heti 5 nyelvrát jelentett a sikeres érettségi vizsgáig. A tanított nyelvek körére vonatkozóan megállapítható, hogy a NYEK-es csoportokra hasonló minta jellemző, mint a hagyományos rendszerben tanuló diákokra: többségük az angol vagy a német tanulását választotta, annak ellenére, hogy a bevezetés évében a két fő nyelven kívül kilenc másik nyelv is bekerült a programba.

Az elmúlt időszakban szigorodott a szabályozás. Jelenleg csak abban a gimnáziumban, szakgimnáziumban folytatható NYEK-es oktatás, amelyik három egymást követő tanév átlagában megfelel annak a feltételnek, hogy a nyelvi előkészítő nevelés-oktatásban részt vett és a kilencedik évfolyamot megkezdő, továbbá érettségi vizsgabizonyítványt szerzett tanulók hetvenöt százaléka a nyelvi előkészítő nevelés-oktatás idegen nyelvéből rendelkezik a KER szerinti B2 szintű nyelvtudást igazoló érettségi vizsgaeredménnyel vagy államilag elismert nyelvvizsgálval.

Nemzetiségi oktatás

A hazánkban élő 13 nemzetiség közül a magyarországi németek (németül: Ungarn-deutsche) a második legnagyobb nemzetiség. A nemzetiségek jogairól szóló törvény értelmében a nemzetiséghez tartozó személynek joga van az anyanyelvi oktatáshoz, ezért a nemzetiségi óvodában és iskolában a nevelés-oktatás nyelve részben vagy egészben az adott nemzetiség nyelve. A magyarországi köznevelési rendszer részét képező nemzetiségi nevelés-oktatás megvalósítja az óvodai nevelés és az iskolai nevelés-oktatás általános céljait és feladatait, és e mellett biztosítja a nemzetiség nyelvének tanulását, a nemzetiség nyelvén való tanulást, a nemzetiség történelmének, szellemi és anyagi kultúrájának megismerését, a hagyományörzést és hagyományteremtést, az önismeret kialakítását, a nemzetiségi jogok megismerését és gyakorlását.

A nemzetiségi német óvoda a tevékenységi formákat az *Óvodai nevelés országos alapprogramja*⁶ szerint alakítja ki, de a tartalmakhoz felhasználja a nemzetiség német nyelvi és kulturális értékeit is, valamint nagy hangsúlyt fektet a nemzetiségi német hagyományok, szokások továbbörökítésére, a nemzetiségi német identitás megalapozására és fejlesztésére. A nemzetiségi német óvodai nevelés anyanyelvű (nemzetiségi német nyelvű), illetve nemzetiségi német nevelést folytató kétnyelvű óvodában valósulhat meg. Míg a nemzetiségi német nyelvű óvodában az óvodai élet tevékenységi formáiban a német nemzetiség nyelvének használata érvényesül, addig a nemzetiségi német nevelést folytató kétnyelvű óvodában mindkét nyelv, a német nemzetiség nyelve és a magyar nyelv is szerepet kap. A két nyelv használatának arányát a pedagógiai programban kell meghatározni az intézményeknek.

⁶ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>

A nemzetiségi német iskolai nevelés-oktatás hazánkban alapvetően két oktatási formában valósul meg: (1) kétnyelvű nemzetiségi nevelés-oktatás és (2) (hagyományos és bővített) nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatás. A kétnyelvű nemzetiségi nevelés-oktatásnál az anyanyelv és irodalom mellett a pedagógiai program által meghatározott legalább három tantárgyat tanítanak a nemzetiség nyelvén a heti kötelező órakeret magyar nyelv és irodalom, valamint idegen nyelv óraszámával csökkentett számának legalább ötven százalékában. A hagyományos nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatásban a tanítás nyelve a magyar nyelv, a nemzetiségi nyelv és irodalom és a népismeret tantárgyak oktatása folyik nemzetiségi nyelven. A bővített nyelvoktató nemzetiségi nevelésben-oktatásban legalább három tantárgyat a nemzetiség nyelvén tanítanak, a nemzetiségi nyelv és irodalom, valamint a nemzetiségi nyelvű órák aránya a heti órakeret magyar nyelv és irodalom, valamint idegen nyelv óraszámával csökkentett számának legalább harmincöt százalékát teszik ki. Ebben az oktatási formában is tanulnak a diákok heti 1 órában német népismeretet. A nemzetiségi német oktatásban résztvevő diákoknak német nyelv és irodalomból is kell érettségi vizsgát tenniük. A sikeres érettségi vizsgával rendelkező diákok számos magyar felsőoktatási intézményben folytathatnak alap-, illetve mesterképzési tanulmányokat a nemzetiségi német oktatás területén.

Két tanítási nyelvű oktatás

Magyarországon az 1980-as évek második felében jelentek meg az első két tanítási nyelvű iskolák, amelyekben a nevelő-oktató munka a magyar nyelv mellett másik tanítási nyelven (célnyelven) is folyt. Célnyelv bármelyik idegen nyelv lehetett. Kezdetben a magyar nyelv és irodalom kivételével valamennyi tantárgy tanítható volt célnyelven, és az iskola jogköre volt a célnyelven tanított tantárgyak megválasztása. Javasolt volt azonban, hogy elsősorban azokat a tantárgyakat válasszák, amelyek legjobban megfelelnek a tanulók életkori sajátosságainak. Előírás volt, hogy a két tanítási nyelvű iskolai oktatásban a pedagógusmunkakörben foglalkoztatottak között kell, hogy legyen legalább egy olyan pedagógus, akinek a célnyelv az anyanyelve. Ezekben az iskolákban a célnyelvet és a célnyelven tanított tantárgyakat – a helyi tantervben meghatározottak szerint – osztálybontásban szervezték.

A jelenlegi szabályozás értelmében, ha az iskola két tanítási nyelvű oktatást szervez, akkor a két tanítási nyelven történő oktatást és a célnyelv oktatását az első, de legkésőbb a harmadik évfolyamon meg kell kezdenie. A két tanítási nyelvű iskolai oktatás csak akkor szervezhető meg az iskolában, ha attól az évfolyamtól kezdve, amelyen megkezdik a két tanítási nyelven történő oktatást és a célnyelv oktatását, minden évfolyamra kiterjed a két tanítási nyelven történő oktatás és a célnyelv oktatása. Az iskolának a két tanítási nyelvű oktatást úgy kell megszerveznie, hogy a diákok a célnyelv mellett az 1–2. évfolyamon legalább kettő, a 3–12. évfolyamon legalább három tantárgyat célnyelven tanuljanak, vagy a célnyelv és a célnyelven oktatott tantárgyak óraszama a tanuló heti kötelező óraszámának legalább harminc százaléka legyen. Az iskola a helyi tantervében a célnyelven tanított tantárgyak körét az alábbiak közül választhatja ki:

- az 1–2. évfolyamon: ének-zene, vizuális kultúra, testnevelés, technika és tervezés, etika vagy hit- és erkölcstan
- a 3–4. évfolyamon: ének-zene, vizuális kultúra, testnevelés, környezetismeret, technika és tervezés, digitális kultúra, etika vagy hit- és erkölcstan
- az 5–6. évfolyamon: ének-zene, vizuális kultúra, testnevelés, természettudomány, célnyelvi civilizáció, matematika, technika és tervezés, digitális kultúra, történelem, etika vagy hit- és erkölcstan, dráma és színház
- a 7–8. évfolyamon: ének-zene, vizuális kultúra, testnevelés, technika és tervezés, biológia, földrajz, fizika, kémia, természettudomány, célnyelvi civilizáció, matematika, digitális kultúra, történelem, etika vagy hit- és erkölcstan, állampolgári ismeretek, dráma és színház
- a 9–12. évfolyamon: ének-zene, vizuális kultúra, testnevelés, matematika, digitális kultúra, történelem, biológia, földrajz, fizika, kémia, természettudomány, célnyelvi civilizáció, továbbá bármely szakgimnáziumban választható még a helyi tanterv alapján tanított szakmai tantárgy, állampolgári ismeretek, dráma és színház, mozgóképkultúra és médiaismeret
- jogi személyiséggel rendelkező vallási közösség által fenntartott iskolában a hittan.

A két tanítási nyelvű általános iskolai és középiskolai célnyelvi oktatásban a magyar nyelv mellett elsődlegesen az angol, illetve a német nyelv a tanítási nyelv, de középiskolai szinten megjelenik a francia, az olasz vagy a spanyol nyelv is tanítási nyelvként. A két tanítási nyelvű általános iskolában a célnyelv tanulása és a célnyelven történő tanulás egyszerre kezdődik. Az oktatás legfőbb célja az, hogy megerősítse az általános iskolában a nyelvtanulással kapcsolatban kialakult pozitív attitűdöt, biztosítsa a célnyelv minél magasabb szintű elsajátítását, és megalapozza a további nyelvek sikeres tanulását. A két tanítási nyelvű iskoláknál a KER szerinti legalacsonyabb követelményszint (A1 szint) a 4. évfolyam végén jelenik meg először. A kerettantervi fejlesztési célok és a hozzárendelt tartalmak az általános iskola első három évfolyamán heti négy, felsőbb évfolyamokon legalább heti ötórás nyelvtanítással érhetőek el. A 8. évfolyam végére a KER szerinti B1, a középiskolai tanulmányok befejezéséig a KER szerinti C1 nyelvi szintet kell elérni a két tanítási nyelvű oktatásban résztvevő diákoknak.

Két tanítási nyelvű nevelés-oktatás abban az általános iskolában folytatható, amelyik három egymást követő tanév átlagában teljesíti azt a feltételt, hogy az Oktatási Hivatal által szervezett célnyelvi mérésben a két tanítási nyelvű nevelés-oktatásban részt vevő tanulók legalább hatvan százaléka megfelel a hatodik évfolyamon a KER szerinti A2, és a nyolcadik évfolyamon a KER szerinti B1 szintű nyelvtudást mérő célnyelvi mérés követelményeinek.

Ezek alapján megállapítható, hogy Magyarországon számos köznevelési és szakképzési intézménytípusban megvalósul a német nyelv oktatása. Mivel napjainkban az angol nyelv a legelterjedtebb *lingua franca*, a diákok nagyrésze is ezt a nyelvet tanulja első idegen nyelvként. A német nyelv továbbra is a második leggyakrabban tanult idegen nyelv, de Magyarországon fontos szerepet játszik a német a nemzetiségi nevelés és oktatás nyelveként az óvodai neveléstől a szakképzésen át egészen a felsőoktatási tanulmányokig.

A továbbiakban tekintsük át, mely köznevelési, illetve szakképzési oktatási formában hogyan, illetve milyen céllal jelenhet meg a CLILiG-módszer. Mivel a két tanítási nyelvű oktatás a német nyelv esetében legtöbbször a nemzetiségi német nevelés-oktatás keretei között valósul meg, ezért a vizsgálat a hazai németoktatás két nagy területére, a köznevelésben és a szakképzésben megjelenő német mint idegennyelv-oktatásra, valamint a nemzetiségi német nevelési és oktatási intézményekben folyó németoktatásra fókuszálva mutatja be a CLILiG alkalmazhatóságát.

CLILiG a nemzetiségi német nevelési és oktatási intézményekben

Mint láttuk, a német nemzetiség tagjai számára az óvodai neveléstől egészen a felsőoktatásig biztosított az anyanyelvi oktatás. A nemzetiségi német óvodákban is elsődleges feladat az óvodáskorú gyermek testi és lelki szükségleteinek kielégítése; ezen belül az egészséges életmód alakítása, az érzelmi, az erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés, valamint az anyanyelvi, nemzetiségi nyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása. Mivel az óvodai élet megszervezése az intézménytípustól függően részben vagy egészben német nyelven valósul meg, a napirendben és a hetirendben biztosított megfelelő időtartamú, párhuzamosan is végezhető, differenciált tevékenységek, csoportos foglalkozások nyelve is a német. Az óvodai élet szervezésében a gondozásnak is kiemelt szerepe van. Ezért törekedni kell arra, hogy az óvodapedagógus a gondozást végző munkatársakkal együttműködve a gondozás folyamatában is a németnyelvűséget részesítse előnyben.

Az óvodai élet tevékenységi formái az Óvodai nevelés országos alapprogramja alapján (1) a játék, (2) a verselés, mesélés, (3) az ének, zene, énekes játék, gyermektánc, (4) a rajzolás, festés, mintázás, kézi munka, (5) a mozgás, (6) a külső világ tevékeny megismerése, (7) a munka jellegű tevékenységek (önkiszolgálás, segítség az óvodapedagógusnak, naposi vagy egyéb munka stb.) és (8) a tevékenységekben megvalósuló tanulás (utánzásos minta- és modellkövetéses magatartás- és viselkedéstanulás, szokások alakítása, játékos tapasztalatszerzés, irányított megfigyelés, felfedezés stb.). A nemzetiségi német óvodapedagógusnak törekednie kell arra, hogy ezeknél a tevékenységi formáknál a német nyelv és kultúra elemei is meghatározó szerepet kapjanak. A nemzetiségi óvodai nevelésben jól alkalmazható a Hoppenstedt és Widlok (2011) által javasolt eljárás a foglalkozások megtervezésénél és vezetésénél.

A nemzetiségi német oktatást folytató iskolákban a hagyományos nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatásban csak a német nyelv és irodalom, valamint a német népmeserét tantárgyak oktatása folyik nemzetiségi nyelven, míg a kétnyelvű, illetve a bővített nyelvoktató nemzetiségi nevelésben-oktatásban ezeken kívül a pedagógiai program által meghatározott legalább három tantárgyat is a nemzetiség nyelvén tanítanak a heti kötelező órakeret törvény által meghatározott százalékában. A két tanítási nyelvű iskoláknál jogszabály írja elő, hogy mely évfolyamon mely tantárgyak taníthatók a célnyelven, de a nemzetiségi nevelés-oktatásban szabadon választható meg a három nemzetiségi nyelven tanított tantárgy. A németül tanított tárgyak közül általános iskolában a leggyakoribb a vizuális kultúra, a testnevelés és az ének-zene; a középiskolákban pedig a történelem, a földrajz és a matematika⁷. A tantárgyak né-

⁷ <https://www.goethe.de/ins/hu/hu/spr/eng/dtm/sbb.html>

met nyelvű oktatásához a Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ (UMZ = *Ungarndeutsches Pädagogisches und Methodisches Zentrum*) munkatársai és szakértői igyekeznek segítséget nyújtani a nemzetiségi német tanítóknak és tanároknak. Mindhárom oktatási formában a CLILiG-módszer „hard” változata alkalmazható, hiszen a diákoknak egyrészt meg kell érteniük az adott témakörhöz tartozó ismereteket, szakkifejezéseket, definíciókat tartalmazó német nyelvű szakszövegeket, másrészt ezeket az ismereteket alkalmazniuk kell saját német nyelvű szövegalkotásuknál szóban és írásban. A tanórák tervezésénél nagy segítséget jelenthet a korábban bemutatott *sprachsensibler Unterricht* megközelítés, valamint a Tajmel és Hägi-Mead (2017) által kidolgozott tervezősablon.

CLILiG a német mint idegennyelvórákon

Az idegennyelvoktatásban különösen fontos az interdiszciplináris szemlélet, hiszen kölcsönhatás van a más tantárgyak keretében szerzett ismeretek és az idegen nyelven megszerzett tudás között: A nyelvtanulás során egyrészt építünk a más tantárgyak keretében szerzett ismeretekre, másrészt pedig a nyelvtudás gazdagíthatja más tantárgyak tanulását. A tartalomalapú megközelítés a korai idegennyelvtanulás egyik hatékony módja, mivel gyermekkorban az idegennyelvtanulás nagymértékben hasonlít az első nyelv elsajátításának folyamatához (vö. Sárvári, 2019, 2021, 2022). A kisgyermeknek a világ iránti érdeklődése határtalan, és az új nyelv egy új kulcs a világ megismeréséhez.

A nyelvtanulás korai szakaszában a nyelvi tartalmak és tevékenységek elsődlegesen a művészeti, alkotást és mozgást igénylő tanulásterületekhez, illetve a tanórán kívüli rendezvényekhez, ünnepekhez, szabadidős programokhoz kötődnek. Már ebben a szakaszban is megjelennek a kerettantervi témakörök között összesen 8 órában az ún. *Fächerübergreifende Themen und Situationen*, azaz tantárgyi integrációval kapcsolatos témák és szituációk, valamint az ehhez javasolt tevékenységek, mint például a más tudományterületeken tanult szavak, fogalmak játékos tanulása, a projektmunka vagy a mozgásos daltanulás a célnyelven. Ezekkel a tevékenységekkel a vizuális kultúra, az ének-zene, valamint a dráma és tánc tantárgy elemei is sikeresen integrálhatók a gyermekkori nyelvoktatásba (bővebben Sárvári, 2014).

A művészeti témák mellett azonban természettudományos tartalmakat is közvetítünk nyelvórán. Gondoljunk csak olyan témakörökre, mint a lakóhely, az évszakok vagy a háziállatok, amikor építhetünk a környezetismeretórán tanultakra, vagy éppen a környezetismeretórán a németórán hallott vagy olvasott információkra. Egyre szélesebb azoknak a németnyelvű didaktizált tananyagoknak a köre is, amelyek ahhoz adnak támpontot, milyen egyszerű természettudományos kísérleteket végezhetünk el a nyelvórán, és milyen feladatokkal fejleszthetjük az ezzel kapcsolatos nyelvi készségeket. Jó gyakorlatként az *Experimentieren auf Deutsch*⁸ vagy a *Deutsch mit Vika*⁹ anyagokat említeném,

⁸ https://www.goethe.de/prj/dlp/de/unterrichtsmaterial/reihe/fruehes_deutsch_aktivitaeten_und_uebungen/experimentieren_auf_deutsch

⁹ https://www.goethe.de/prj/dlp/de/unterrichtsmaterial/reihe/fruehes_deutsch_aktivitaeten_und_uebungen/experimentieren_mit_vika

ahol a kísérlet leírásán kívül olyan feladatokat és gyakorlatokat is találunk, amelyek a kísérlet előtt, alatt és után oldhatók meg. Ezek a feladatok a tanulók előzetes ismereteire építenek, bevezetik a téma kulcsszavait, fejlesztik a tanulók nyelvi kifejezőkészségét.

A felső tagozatos németórákon egyre nagyobb szerepet kap az internetes kutató- és projektmunka, amelyet önállóan, párban vagy csoportban végeznek a tanulók, felhasználva a más tantárgyakból szerzett ismereteiket és előzetes tudásukat német nyelven. Nekik, és a középiskolás német nyelvet tanuló diákoknak lehet hasznos a *Lingo macht MINT* német nyelvű magazin, amely negyedévente jelenik meg, és minden füzet 12 oldalon izgalmas kísérleteket, olvasmányos szövegeket és számos érdekes feladatot kínál a legfontosabb ún. STEM-témákról¹⁰. A magazin megkönnyíti a német nyelv és sok új STEM-tartalom elsajátítását.

Összegzés

A tudományok gyors fejlődésével, a világ új kihívásaival olyan tudástartalmak jelentek meg az oktatásban, amelyek nehezen sorolhatók be a tudományok hagyományos rendszerébe, vagy egyszerre több tudományághoz is tartozhatnak. Ez indukálta az interdiszciplináris szemlélet elterjedését az oktatásban. Már a NAT 2012 is hangsúlyt fektetett tantárgyközi integrációra, az ún. kapcsolódási pontok meghatározásával. Ez a megközelítés szerves részét képezi az idegennyelv-oktatásnak, hiszen az idegennyelv-tanulás során számos olyan témakörrel találkozunk a diákok, amelyek más műveltségterületekhez tartoznak, illetve olyan nyelvi, (inter)kulturális és tanulásmódszertani ismeretekkel gazdagodnak, amelyeket más tantárgyak esetében is hasznosíthatnak.

A nyelv és a tartalom integrálása az ún. CLIL-módszernél érhető leginkább tetten. A CLIL elterjedése az 1990-es évekre tehető. Azóta számos elnevezés fűződik ehhez a megközelítéshez. Míg kezdetben az angol nyelv prioritása volt jellemző a CLIL-projektekben, napjainkra már más nyelvek, így a német nyelv is bekapcsolódott ebbe a folyamatba. Ebben az esetben a CLILiG rövidítést alkalmazzuk.

Jelen tanulmány arra a kérdésre keresett választ, hogy hol alkalmazható a CLILiG a magyarországi németoktatásban. A módszer rövid ismertetése után áttekintettük, milyen intézménytípusokban van lehetőség a német nyelv tanulására, majd megvizsgáltuk, hol mely tantárgyak oktatása történhet ennek a megközelítés mentén.

Megállapíthatjuk, hogy ez a módszer elsődlegesen a két tanítási nyelvű általános és középiskolákban terjedt el, ahol kiemelt cél az anyanyelvi és az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia egyidejű és kiegyensúlyozott fejlesztése, valamint a tantárgy-integrációs lehetőségek fokozott kihasználása. A német nyelv esetében a két tanítási nyelvű oktatás leginkább a nemzetiségi nevelés-oktatás keretében valósul meg, ahol az intézmény típusától függően a nevelés-oktatás nyelve részben vagy egészen a német nemzetiség nyelve. Ezekben az intézményekben a CLIL-módszer ún. „hard” változata valósul meg, ahol a tanórákat olyan tanárok tartják, akik képesek a tantárgyukat célnyelven oktatni, vagy szakos tanárként szorosan együttműködnek a nyelvtanárral, és egyfajta tandem-

¹⁰ A STEM egy betűszó, amely az angol Science – Technology – Engineering – Mathematics, azaz tudomány (klasszikus és mérnöki tudomány egyaránt), technológia és matematika rövidítése. Német nyelvtérületen erre használják a MINT (= Mathematik, Informatik, Naturwissenschaften, Technik) betűszót.

ben tervezik és tartják meg az órákat. A módszer sikeresen alkalmazható a nemzetiségi óvodai nevelésben és az alsó tagozatos nemzetiségi nevelés-oktatásban.

Dalton-Puffer (é. n.) rámutat arra, hogy a létezik a módszernek egy „soft” változata, amikor a nyelvórán egy-egy téma feldolgozásánál alkalmazzuk ezt a megközelítést. Ez azokban az oktatási intézményekben is lehetőséget ad a CLIL-módszer kipróbálására alsó és felső tagozaton is, ahol a nevelő-oktató munka nem a célnyelven, vagy a nemzetiség nyelvén, hanem idegen nyelven folyik.

Ez a megközelítés nemcsak a nyelvi kompetenciát fejleszti, hanem a szaktartalmak megértését is elősegíti. A nyelv és a tartalom integrálásával a tanulás gyakran motíválóbbá és relevánsabbá válik a diákok számára, mivel látják, hogyan alkalmazzák a nyelvet valós kontextusokban. A CLIL hozzájárulhat az interkulturális kompetenciák fejlesztéséhez és a kritikai gondolkodás előmozdításához is. Összességében a CLIL egy hatékony módszer arra, hogy változatosabbá és gyakorlatiasabbá tegyük a németoktatást, és hozzájáruljunk a tanulók egyéni többnyelvűvé válásához.

Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy a CLIL-módszer a tanári eszköztár szerves részét képezze, és tantárgytól függetlenül minden pedagógus és tanár figyelmet fordítson a gyermekek és diákok szövegértésének, valamint szövegalkotásának fejlesztésére. Nagyon fontos tehát, hogy a pedagógusképzési területeken és a pedagógus-továbbképzéseken ez a témakör kellő figyelmet kapjon.

IRODALOM

- Beese, M., Benholz, C., Chlosta, C., Gürsoy, E., Hinrichs, B., Niederhaus, C. & Oleschko, S. (2014). *Sprachbildung in allen Fächern (DLL = Deutsch lehren lernen 16)*. Langenscheidt.
- Dalton-Puffer, C. (é. n.). *CLIL in der Praxis: Was sagt die Forschung?* https://www.goethe.de/prj/dlp/dlapi/v1/index.cfm?endpoint=/t/m/download&file_ID=1750&t/m_ID=358 (2024.09.14.)
- Eurydice (2006). *Tartalomalapú nyelvtanítás (CLIL, EMILE) az európai iskolákban*. Oktatási és Kulturális Főigazgatóság/Commission of the European Communities.
- Haataja, K. (2009). CLIL – Sprache als Vehikel oder „Zweiklang im Einklang?“ *Fremdsprache Deutsch*. Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts. 40, 5–12. <https://doi.org/10.37307/j.2194-1823.2009.40.03>
- Hoppenstedt, G. & Widlok, B. (2011). *Mit Sinnen experimentieren – Sprache begreifen*. Frühes Fremdsprachenlernen mit dem CLIL-Ansatz. Einführung und Praxisbeispiele. Goethe Institut e. V.
- Sárvári, T. (2014). A CLIL módszer alkalmazási lehetőségei a kisiskoláskori német mint idegennyelv-tanításban. *Módszertani Közlemények*. 54(2), 49–66.
- Sárvári, T. (2019). Frühbeginn – Ein Spezialgebiet des Fremdsprachenunterrichts. In: *Slowakische Zeitschrift für Germanistik*. 11(2), 42–51.
- Sárvári, T. (2021). *Früherwerb im DaF-Unterricht in Ungarn*. Standardisierungsversuch für die Stufe vor A1 für Kinder. Alphabet Wörterbuchverlag.
- Sárvári, T. (2022). Szelid nyelvi nevelés. Idegennyelv-elsajátítás gyermekkorban. *Módszertani Közlemények*. 62(4), 5–20. <https://doi.org/10.14232/modszertani.2022.4.5-20>
- Tajmel, T. & Hägi-Mead, S. (2017). *Sprachbewusste Unterrichtsplanung*. Prinzipien, Methoden und Beispiele für die Umsetzung. Waxmann.
- Wolff, D. (2013). Bilingualer Sachfachunterricht/CLIL. In Hallett, W., Königs, F. G. (Eds.), *Handbuch Fremdsprachenunterricht* (pp. 298–302). Klett/Kallmeyer.

CLIL(iG): Interdisciplinarity in German language teaching

CLILiG stands for Content and Language Integrated Learning in German, and refers to an interdisciplinary approach in which students not only learn the German language but also acquire the content of other subjects in that language in the course of their education. As a result, learners are able to develop not only their language skills but also approach the German language and culture from a broader perspective. In Hungary, this method is primarily applied in bilingual and minority educational institutions. This study demonstrates how CLILiG, as an interdisciplinary method, can enrich the educational experience, better motivate the learning process, and contribute to students' individual multilingual development in other areas of German education.

Keywords: CLILiG, German as a foreign language, German as a minority language, early language education